

LIT.: M. Magdić, Gradine u Smiljanu, Narodne novine, 1918, 179. — M. Konjohodžić, Sjećanja u kamen uklesana, Zagreb 1960, str. 177.

SMINDEROVAC, Drago, naivni kipar (Slunj, 6. II. 1919 — Zagreb, 9. II. 1984). Po zanimanju je bio strojobravar. Skulpturom se počeo baviti 1954. Radio plošne figuralne prikaze u bakru, zatvorenih volumena i ekspresivno stiliziranih lica (Ribar, 1974; Adam i Eva, 1975; Prvi ljudi, 1976). Samostalno izlagao u Zagrebu (1969, 1974, 1975), Beogradu (1974) i Krapini (1975).

SMIRIĆ (Žmirić), Ivan, slikar i kulturni povjesničar (Zadar, 16. III. 1842—24. I. 1929). Studirao od 1869. u Firenci, Sieni i Veneciji. Nastavnik na realci, konzervator i restaurator starina, osnivač i ravnatelj Arheološkoga muzeja u Zadru. Proučavao srednjovj. spomenike Zadra. Slikao veće kompozicije s pov. i crkv. temama te portrete. God. 1872. izložio u Zadru *Vijeće Spartanaca*, a 1881. *Zaruke Crne Gore s morem*. Radio na način akademskoga pov. slikarstva druge pol. XIX. st. Njegovi crteži pov. građevina imaju dokumentarnu vrijednost.

BIBL.: *La collocazione dei monumenti medioevali nel museo di S. Donato in Zara*, Ephemeris Bihačensis, 1894; *S. Pietro vecchio in Zara*, ibid.; *Il portale del Palazzo del conte in Pago*, Rivista dalmatica, 1899, 2; *Le tre rose del duomo di Zara*, ibid., 1899, 4; *Il Duomo di Zara nel secolo XIV*, ibid., 1900, 4; *Note on excavation at Zara (Jader)*, Jahreshefte ÖAI, 1908, 11 (s J. Bersom); *Il restauro del tempio monumentale di S. Grisogono*, Il Dalmata, 1911, 37; *Il quadro di G. Squarcina*, ibid., 1913, 4; *Il restauro del tempio di San Grisogono in Zara*, La vita in Dalmazia, 1920, 1, 2, 5—6.

LIT.: A. Petričić, Zadarski slikari u XIX. stoljeću, Radovi HIJZ, 1959, 4—5, str. 232—235. — Slikarstvo XIX. stoljeća u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1961, str. 59, 215. D. Kt.

SMOK, Mijo, kipar (Brlenić kraj Krašića, 1892—1966). Po zanimanju zemljoradnik. Radio skulpture u drvu, koje prvi put izlaže 1920. u Zagrebu. Obraduje ljudsku glavu ili figuru, stilizirana i pojednostavnjena oblika (*Glava brkatog muškarca*, *Ženska glava*, *Kosac*, *Pletilja* — sve 1957). Njegove skulpture pripadaju krugu seoskoga amaterizma i folklorne tradicije.

SMOKVINA, Jakov, slikar (Rijeka, 7. VIII. 1903 — Volosko, 16. I. 1987). Studirao na Akademiji u Pragu (1921—23) i Zagrebu 1923 (T. Krizman). Prekida studij i vraća se u Rijeku, gdje predaje na Građevinskoj školi i vodi tečajeve za lik. amater. Do 1937. slika u duhu impresionizma (motivi iz Praga, Beča, Pariza i Beograda), potom se približava fovizmu i ekspresionizmu. Poslije kraće faze obilježene utjecajem kubizma, sred. 50-ih godina počinje slikati apstraktno. Omiljena mu je tehnika bio akvarel. — Samostalno je izlagao u Rijeci (1956) i Beogradu (1962). Retrospektivna mu je izložba priređena u Opatiji 1988.

LIT.: V. Ekl, Slikar Jakov Smokvina, Istra, 1984, 4—5. — G. Gamulin, Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, II, Zagreb 1988. B. Val.

SMRDELJE, selo kraj Kistanja u S Dalmaciji. Na širem području sela postoji više prapov. tumula. Na položaju *Njivetina* pronađen je ant. reljef s prikazom Dijane na košuti. Ostaci rim. arhitekture nalaze se na lok. *Rivine* i *Glavičurak*, gdje su nađeni i grobovi iz starohrv. razdoblja. Srednjovj. su grobovi otkriveni na još tri položaja. Najveće je groblje bilo na *Debeljaku* gdje su potvrđeni slav. paganski ukopi iz VIII/IX. st. i starohrv. grobovi iz IX—X. st.; s Debeljaka potječu poznati avarski pojasni okovi iz VIII. st. U starijim je grobovima nađeno keramičko posude, a u mlađima dosta primjeraka tipičnoga starohrv. nakita. Na položaju uz kapelu Sv. Lazara pronađeni su grobovi sa starohrv. nakitom iz IX—X. st., a na prapov. tumulu zvanome *Greblje* (Matijevića greblje), u njegovu površinskom sloju, pronađeni su kasnosrednjovj. grobovi.

LIT.: Lj. Karaman, Iskopine društva «Bihaća» u Mravincima i starohrvatska groblja, Rad JAZU, 1940, 268. — A. Ratković, Značajna arheološka otkrića, Šibenski list, 1. I. 1960. — D. Jelovina, Starohrvatske nekropole, Split 1976. — J. Belošević, Materijalna kultura Hrvata 7—9. stoljeća, Zagreb 1980. Z. Gu.

SOBOČAN, Ivka, naivna slikarica (Lokve, 6. II. 1918). Po zanimanju cvjećarica i domaćica. Slika od 1971. U početku primala pouke od M. Skurjenija. Karakteristični su njezini cvjetni motivi istančanih kolorističkih vrijednosti (*Cvijeće*, 1973). Poslije toga slika dvorce Hrvatskoga zagorja i arhitekturu Zagreba (*Katedrala*, 1976; *Kamenita vrata*, 1977). — Samostalno izlagala u Skradu i Zagrebu.

LIT.: V. Maleković, Ivka Sobočan i Kata Vizvari (katalog), Zagreb 1978. R.

SOCIJALISTIČKI REALIZAM, umj. smjer utemeljen na dijalektičkome materijalizmu i tzv. teoriji odraza (T. Pavlov) s namjerom da stvori angažirani izraz revolucionarne epohe; službena ideologija umjetnosti u SSSR-u, a nakon II. svj. r. i u drugim socijalističkim zemljama. Od umjet-

nika se tražilo da bude zagovornik novih ideja i suvremene političke prakse. Uspostavljen je kontinuitet s prijeratnom socijalnom umjetnošću, a prekinut s najjačim strujanjima međuratne »čiste« umjetnosti. Ideologija postaje važnija od estetike, a umjetnost se počinje smatrati važnim sredstvom u službi političkih interesa. Usporedno s oživljavanjem takvih htijenja uspostavljala se već prije utemeljena teorija socijalističkoga realizma, koja je tražila politiziranu usmjerenost stvaralaštva i njegovu ideološku čistoću. Njegovi su ideolozi A. A. Ždanov, N. Rosenthal, T. Pavlov, L. Aragon. Vođeci su tumači i pobornici socijalističkoga realizma u tadašnjoj Jugoslaviji bili: M. Đilas, R. Zogović, J. Popović, M. Selimović, O. Bihalji-Merin, G. Gamulin, Đ. Andrejević-Kun, B. Šotra. Oni su od umjetnika tražili vjernost tradiciji akademskoga realizma uz odbacivanje naslijeđa moderne umjetnosti, od impresionizma i Cézannea do suvremenih pojava. Obnovljena je i hijerarhija žanrova, pa se prednost daje figuri i figuralnoj kompoziciji nad krajolikom i mrtvom prirodom. God. 1945. održava se u Zagrebu »Izložba umjetnika partizana« i »Jugoslavenski zbjeg iz El Shatta«. Duhu socijalističkoga realizma više su odgovarale tematske izložbe, na kojima je u prvom planu sadržaj prizora (»Poljoprivreda i umjetnost« u Zagrebu 1945).

Službena je politika u kulturi nastojala na različite načine podrediti stvaralaštvo dnevnim partijskim odlukama. Tome je posebno pridonio preustroj umj. života u Jugoslaviji i Hrvatskoj. Osnivaju se republička umj. društva (1945. ULUH u Zagrebu), koja djeluju kao društveno-političke organizacije sa stalnim nadzorom nad umjetnicima i stvaralaštvom. Na Prvom kongresu likovnih umjetnika Jugoslavije, održanom 1947. u Zagrebu, glavni referat piše Đ. Andrejević-Kun (»O mogućnostima, zadacima i perspektivi naše likovne umjetnosti«); u njemu se umjetnicima nalaže stvaranje u duhu »patriotskoga aktivizma«, po uzoru na SSSR, odakle dolaze osnovne teorijske i praktične smjernice. Primjer koji je valjalo slijediti bila je izložba četvorice sovjetskih slikara (A. Gerasimov, S. Gerasimov, A. Dejneka, A. Plastov), održana 1947. u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani i Novome Sadu. Njezini su odjeci, međutim, bili mnogo skromniji nego što se očekivalo. Među našim umjetnicima »gerasimovština« nije naišla na plodno tlo. Tipične poruke i sadržaje umjetnici uočavaju na »poprištima borbe za socijalizam«, kamo odlaze i najistaknutiji stvaraoci toga doba (V. Becić, J. Miše, M. Tartaglia, A. Motika, O. Gliha, E. Murtić, Z. Prica). Utopijski zahtjev da umjetnost spoji »realnost činova s idealnošću ciljeva« urodio je patetičnim formama, jer su se jedino tako ideološke istine mogle bez otpora prenijeti na društvenu grupu kojoj su bile namijenjene. O tome svjedoči spomenička skulptura socrealističkoga razdoblja i njezini autori A. Augustinčić, V. Radauš, F. Kršinić, I. Sabolić, V. Rukljač. Individualna stilska htijenja naziru se među autorima kod kojih uskoro dolazi do bitnih izražajnih inovacija (K. Angeli Radovani, V. Bakić, D. Džamonja, K. Kantoci). Slike i crteži pretežno dokumentarnoga značaja nastaju na radnim akcijama (pruga Šamac—Sarajevo) na koje, sa studentima i mladeži, odlaze i umjetnici. Neposredan je rezultat njihova boravka na radištu bila izložba »Slikarski radovi s omladinske pruge«, održana u Sarajevu 1947.

Vjeru u staljinističke dogme i s. r. kao njihov estetski izraz pokolebala je Rezolucija Informbiroa (1948), a 1950. započinje neznatno popuštanje steg znanstvenoga, umjetničkoga i kulturnoga života u Jugoslaviji. Također se u kritici i teoriji umjetnosti javljaju slobodnija mišljenja. God. 1950. G. Gamulin kritizira izložbu sovjetskih slikara (iz 1947). Poslije Krležina govora u Ljubljani (1952), u kojemu je posebno istaknuto pitanje individualnosti stila i umj. nadarenosti, kritika je počela uvažavati činjenicu kako je forma uvjet sadržaja, pa time s. r. postupno gubi privilegirani položaj u umjetnosti. To ne znači da je umjetnost oslobođena političke angažiranosti, već samo da je svijest o širem cilju umjetničkoga napora dobila onu važnost koja je prije pripadala ispunjavanju potrebe trenutka.

LIT.: Z. Munk, O novom realizmu, Slobodna Dalmacija, 7. I. 1945. — G. Gamulin, Umjetnost na zaokretu, Republika, 1947, 4. — E. Šinko, Kulturna baština i socijalistički realizam, HK, 1948, 1. — G. Gamulin, Zapis iz 1949. Republika, 1949, 10—11. — P. Šegedin, O našoj kritici, ibid., 1950, 1. — K. Hegedušić, Riječ o kritici i organizaciji kritike, ibid., 1950, 2—3. — G. Gamulin, Opća teorija umjetnosti kao teorija socijalističkoga realizma, Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb 1951. — M. Krleža, Govor na Kongresu književnika u Ljubljani, Zagreb 1952. — V. Maleković, Hrvatska likovna umjetnost 1945—1955. Tendenciozni realizam (katalog), Zagreb 1974. — G. Gamulin, Programirana umjetnost, u knjizi: Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, II, Zagreb 1988. R.

SOKIĆ, Damir, slikar (Nova Gradiška, 6. VIII. 1952). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1977. Bio je suradnik Majstorske radionice Lj. Ivančića i N. Reisera 1977—79. Od 1986. živi u New Yorku. U početku